

ZAVIČAJ

GRAČANIČKI GLASNIK
časopis za kulturnu historijuBroj 60
Godina XXX
Novembar, 2025.
[str. 189-196]

© Monos 2025

Treća decenija SOS Dječijeg sela u Gračanici

Samer Fazlić

Krajem ove, 2025. godine, iz štampe će izaći šezdeseti broj Gračaničkog glasnika. Veliki jubilej za Gračanicu i okolinu, ali nekako sa tim datumom se poklapa i treća decenija od osnutka SOS Dječijeg sela u našem gradu. O SOS Dječijem selu Gračanica je ponešto i zapisano i napisano. Autor ovog rada je sa ponosom bio dio velike SOS porodice, prvo kao nastavnik u OŠ "Hasan Kikić" koju su većinom pohađala djeca stanovnici Sela, a potom nepunih desetak godina i uposlenik, te je sa SOS mamama, djecom i drugim kolegicama i kolegama proveo mnogo lijepih trenutaka i učestvovao u odrastanju djece sa kojima djeli nezaboravne uspomene. To ga je motivisalo da napiše ovaj rad. Neka bude zapisano da se ne zaboravi.

Ključne riječi: SOS kinderdorf international, Hermann Gmeiner, Gračanica, SOS Dječije selo Gračanica

POČETAK JEDNE IDEJE

Nedugo iza Drugog svjetskog rata, kada je cijela Europa bila u ruševinama, austrijski student medicine i filantropist Hermann Gmeiner, koji je i sam odrastao bez roditelja, shvatio je važnost porodičnog okruženja i topline doma. Hiljade djece koja su ostala bez roditeljske brige ili su bila napuštena, završavala su u hladnim i dehumaniziranim institucijama. On je bio uvjeren da djeci nije potreban samo krov nad glavom već prije svega ljubav, porodica i osjećaj pripadnosti. Vodilja njihovog pristupa bila je SOS majka, po uzoru na njegovu sestru Elzu, modernu inteligentnu i samouvjerenu ženu. Bila je ovo prilika da žene

koje su ostale bez muževa i svojih porodica spoji sa djecom kojoj je porodica bila potrebna. Uputio je stotine pisama sunarodnjacima, u kojima je obrazložio taj svoj naum, ali je imao i molbu da mu, ukoliko su u mogućnosti daruju jedan šiling.

*Herman Gmeiner,
osnivač SOS
Kinderdorf
international*

Tako je poslije mnogo truda i iza zova, u austrijskom gradu Imst u pokrajini Tirol, SOS Dječije selo (SOS-Kinderdorf), 1949. godine, primilo svoje prve stanovnike. Vizija mu je bila pružiti dugoročnu, porodičnu brigu za djecu koja su ostala bez roditeljskog staranja ili su bila ugrožena.

Model brige se zasnivao na stvaranju "sela" sastavljenih od individualnih porodica, svaka sa SOS majkom, te škole i zajedničkih sadržaja, kako bi djeca imala stabilno, porodično

Najstarije SOS Dječije selo u austrijskom gradiću Imstu

okruženju. Fokus je bio na trajnoj zaštiti, obrazovanju i integraciji u lokalnu zajednicu. Ovaj koncept je bio revolucionaran, a model SOS Kinderdorf postao je jedan od najprepoznatljivijih oblika dugoročne brige za djecu bez roditelja u svijetu. Tokom 1950-ih i 1960-ih ovaj koncept se brzo širio u druge zemlje. Kako se povećavao broj SOS Dječijih sela širom Europe, a kasnije Azije, Afrike i drugih kontinentenata, osnovano je međunarodno koordinacijsko tijelo kako bi koordiniralo rad, standarde i podršku među članicama.

Međunarodni logo organizacije

SOS Children's Villages International više od 75 godina djeluje u 136 zemlje širom svijeta, na 5 kontinenta, a broj SOS Dječijih sela je sada veći od 550.

DOLAZAK U BOSNU I HERCEGOVINU

Dolazak SOS Dječijeg Sela u Bosnu i Hercegovinu je, nažalost, direktno vezan za rat i ratna stradanja. U 1994. godini počelo se sa hitnim projektima zbrinjavanja i pomoći postradalom i prognanom stanovništvu. Nakon rata, 1996. godine, započela je gradnja SOS Dječijeg Sela u Sarajevu, a 1997. godine 16 kuća je bilo spremno za useljenje. Izgradnja

Postavljanje vremenske kapsule u temelje SOS porodične kuće

gračaničkog SOS Dječijeg Sela započela je polaganjem kamena-temeljca u oktobru 1996. godine, a prve SOS porodice useljene su u gračaničko SOS Dječije selo 1998. godine.

Gračanica je odabrana kao lokacija za izgradnju drugog SOS Dječijeg sela u Bosni i Hercegovini zahvaljujući saradnji organizacije sa uglednim gračaničkim privrednicima Salimom Šabićem, Mirzom Jarovićem i Seadom Rešidbegovićem. Značajnu ulogu u tome imao je i tadašnji predstavnik SOS Kinderdorf International za Hrvatsku Sead Krupić. Zahvaljujući razumijevanju općinskih struktura u Gračanici, na čelu sa ratnim predsjednikom, odnosno načelnikom općine Hazimom Vikalom, koji je zaslužan što je jedna svjetski priznata humanitarna organizacija došla i trajno ostala u Gračanici.

OTVARANJE SELA

U to poslijeratno oskudno vrijeme u mehanizaciji i građevinskom materijalu, nije bilo mnogo preduzeća koja su se mogla prihvatiti zahtjevog zadatka projektovanja i izgradnje složenog projekta koji će biti pod budnim i strogim okom stranog investitora. Ipak jedna gračanička firma, preteča današnjeg građevinskog giganta–Kompanije “Širbegović”, se odvažila da u novembru 1996. godine. započne sa izgradnjom. Tačnije, 17. 10. 1996. godine svečano je položen kamen temeljac, 126. po redu SOS Dječijem selu na prekrasnoj lokaciji Bijela polja iznad Gaja. Nakon prigodnog kulturno-umjetničkog programa koji su izveli mališani Dječijeg obdaništa i članovi gračaničkog vokalnog ansambla “Arabeske”, prisutnima su se obratili Ramiz Kadić, predstavnik SOS

Građevinski radovi na izgradnji SOS Dječijeg sela (jesen 1996)

Kinderdorf International za Bosnu i Hercegovinu i Sead Krupić, direktor SOS Kinderdorf International za Hrvatsku. Pozdravljajući prisutne, obratio se i tadašnji općinski načelnik Hazim Vikalo, koji se posebno angažovao na pripremi i realizaciji čitavog ovog projekta, vrijednog

preko 4 miliona DM (1996. godine konvertibilna marka nije bila valuta u BiH). Gospodin Sead Krupić je u kamen temeljac uzidao 113. seharu (vremensku kapsulu) u kojoj se nalazi Povelja kao temeljni dokument, zatim jedan dukat kao i životopis osnivača i utemeljitelja SOS Kinderdorfa International Hermana Gmeinera. Tu je i spisak donatora, sa isječcima iz štampe o nagovještaju gradnje gračaničkog SOS sela. Čast da otkrije ploču koja će svjedočiti o gradnji naselja imao je Hazim Vikalo, zaslužno. Prema ugovorima sa izvođačima radova gračaničkim firmama Holding kompanije Širbegović -"Arhitekt" i GMT, SOS Dječije selo trebalo je da bude izgrađeno za 12 mjeseci." (H. Čalić, Listovi gračanič-

1996-10-17 - SOS Kinderdorf

Šetnja delegacije kroz SOS Dječije selo na svečanosti otvaranja: Hazim Vikalo, općinski načelnik, Ramiz Kadić, nacionalni direktor SOS DS BiH, Haris Silajdžić, kopresjedavajući Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, Richard Pichler generalni sekretar SOS KDI

kog kalendara, *Gračanički glasnik* broj 2. Gračanica, 1996, 112-113)

Selo je izgrađeno po prepoznatljivom modelu SOS Dječijih sela – niz kuća građenih po ugledu na komšijske kuće, sa zajedničkim prostorijama i pratećim sadržajima poput igrališta i administrativnih zgrada. U projektovanju se nastojalo da kuće u SOS selu svojim izgledom što više podsjećaju na tradicionalne bosanske kuće ovog podneblja, te da budu skladno ukomponovane u reljef, te okružene šumom i cvijećem. To je,

ustvari, bila intencija osnivača ove humanitarne organizacije od samih njenih početaka – da se SOS sela uklapaju u tradicionalni ambijent sredine u kojoj se osnivaju i grade.

Poslije gotovo dvogodišnjih radova 23. 09.1998.godine (jedan dan nakon otvaranja sarajevskog SOS Dječijeg sela u naselju Mojnilo), uz prisustvo visokih zvaničnika i velikog broja drugih uzvanika i građana upriličena je ceremonija svečanog otvaranja SOS Dječijeg sela Gračanica. Selo su svečano otvorili Haris Silajdžić, ta-

dašnji kopredsjedavajući Vijeća ministara Bosne i Hercegovine, Richard Pichler, generalni sekretar SOS Kinderdorf International i Hazim Vikalo, načelnik općine Gračanica.

Osim dvanaest SOS porodičnih kuća koje su dobile nazive po instrumentima (violina, def, saksofon, harfa, doboš, klavir, gitara, harmonika, saz, flauta, klarinet), u selu je izgrađena još upravna zgrada za administraciju i stručni pedagoški tim, zatim porodična kuća za stanovanje rukovodioca sela (direktora) u kojoj je predviđeno da živi sa svojom porodicom. Tu je i kuća sa majstorskom

SOS Dječije selo Gračanica

radionicom u kojoj je predviđeno da živi kućni majstor-domaćin sela sa porodicom, te još dvije kuće u kojima se organizuju razne zajedničke svečanosti, edukativne radionice, a služila je i za smještaj eventualnih gostiju, kao i teta koje su podrška

1998 SOS Kinderdorf

SOS mamama. Selo je imalo i lijepo uređeno unutrašnje dvorište, sa lju-ljaškama, pješčanicom, amfiteatom i poligon za mali nogomet i košarku.

PRVE SOS MAME I DJECA

Aktivnosti na prijemu SOS majki i djece koji će živjeti u SOS Dječijem selu Gračanica su započele prije završetka čitavog projekta. SOS majke su u međuvremenu već bile izabrane i obučene za rad sa djecom, te prošle su kroz stroge kriterije Organizacije.

SOS mame koje su najranije angažovane u SOS Dječijem selu Gračanica bile su: Milada Hidić (Vitez), Mediha Jusić (Tuzla), Mirsada Mulavdić (Gračanica), Azra Talić (Bosanska Krupa) i Elza Kerošević (Tuzla). Rad sa djecom i podrška porodici je iziskivala da se angažuju i profesionalci iz drugih oblasti. Prvi direktor SOS Dječijeg sela Gračanica je bio Amir Eminović iz Gračanice, u računovodstvu je angažovana Nataša Gazibegović, a domaćin sela i kućni majstor je bio Omer Subašić, koji je kao zaposlenik Kompanije Širbegović bio angažovan još u samoj izgradnji. Lijepu riječ, osmijeh i tople kolače je uvijek mogla da ponudi Hanifa Mihajlović, koja je imala ulogu domaćice. Stručnu pomoć SOS majkama i podršku djeci je tih prvih dana pružao Gazibegović Sead, profesor iz Gračanice.

Kroz trideset godina rada preko stotinu ljudi raznih profesija su dali svoj doprinos i ostavile trag u živo-

1998 SOS Kinderdorf

tima djece koja su odrasla u "Selu", kako to oni i danas s ponosom kažu. Gračanica može biti ponosna na broj od preko 200 djece i mladih osoba koje su u jednom periodu svog života živjele u SOS Dječijem selu Gračanica.

IZAZOVI

S vremenom se koncept brige o djeci mijenjao, ali je kvalitet njihovog življenja i odrastanja uvijek bio na prvom mjestu.

Stanovnici sela, odnosno djeca u potrebi, su bila iz svih krajeva Bosne i Hercegovine, svih uzrasta, nacionalnosti i vjera. Visoki standardi brige, kontinuirana podrška i toplo okruženje koje pruža SOS Dječije selo su motivisali predstavnike vlasti širom države da uz angažman

Centara za socijalni rad, veoma rado svoje povjerenje daju upravo organizaciji SOS Dječija sela BiH. Uskoro su angažovane i druge SOS majke, SOS tete i drugi uposlenici, tako da je selo ubrzo nakon njegovog otvaranja imalo šezdesetak malih stanara iz svih krajeva Bosne i Hercegovine.

Na prijedlog Nacionalnog ureda iz Sarajeva, Općinsko vijeće Gračanica je i ulicu kojom se dolazi u SOS Dječije Selo, imenovalo po osnivaču Hermanu Gmeinerneru.

Danas je organizacija SOS Dječija sela Bosne i Hercegovine potpuno predana misiji – da ni jedno dijete ne treba odrastati samo. Kao međunarodna humanitarna organizacija, aktivno i uz podršku prijatelja i donatora, podržava djecu koja odrastaju u SOS porodicama, u hraniteljskim po-

rodicama, u porodicama pod rizikom od razdvajanja i ostalu djecu, mlade i porodice u zajednici kroz različite programe podrške.

Danas, zahvaljujući transformaciji usluga i potpunoj integraciji SOS porodica u zajednicu, u saradnji sa Gradom Gračanica, omogućeno je i dogovoreno da će JU “Naša djeca” Gračanica u SOS Dječijem selu Gračanica krajem 2025. godine otvoriti svoje novo odjeljenje kako bi se umanjio broj djece na listi čekanja. I ovo je samo još jedna potvrda značaja SOS Dječijeg sela za Gračanicu. *(Fotografije: Arhiv SOS Dječijeg sela Gračanica, Web stranica SOS Dječija sela Bosne i Hercegovine, Web stranica SOS Kinderdorf international, Web stranica Kompanija Širbegović)*

SUMMARY

THE THIRD DECADE OF THE SOS CHILDREN'S VILLAGE IN GRAČANICA

By the end of 2025, the sixtieth issue of Gračanički glasnik will be published – a major jubilee for Gračanica and its surroundings. Coinciding with this date is another significant milestone: the third decade since the founding of the SOS Children's Village in Gračanica. Although some records and writings about the Village already exist, this paper was inspired by the author's personal experience as a proud member of the SOS family – first as a teacher at the “Hasan Kikić” Primary School, attended mostly by children from the Village, and later for nearly ten years as an employee within the SOS community. Through shared work, friendships, and countless meaningful moments with the children, SOS mothers, and colleagues, the author formed lasting memories that motivated him to write this piece – as a record not to be forgotten.
